

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА ТРУДОВОГО ПРАВА

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор з науково-педагогічної роботи
О.О. Каганов
27 вересня 2020 р.

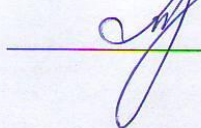

ПРАВОВІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕМОКРАТІЇ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право
кваліфікація: доктор філософії з права
освітньо-наукова програма «ПРАВО»

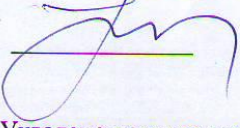
Укладач: Верлос Наталя Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного та трудового права

Погоджено з
Гарантом освітньої програми

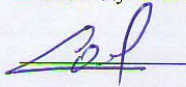
Т.О. Коломєєць

Погоджено з
навчально-методичним відділом

Л.О. Нестеренко

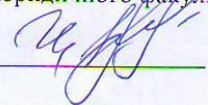
Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри конституційного та
трудоного права
Протокол № 1 від " 27 " серпня 2020 р.
В.о.Завідувача кафедри

С.В. Омелянчук

Ухвалено науково-методичною радою
юридичного факультету

Протокол № 1 від " 08 " вересня 2020 р.
Голова науково-методичної ради
юридичного факультету

І.В. Єна

2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань <u>08 Право</u> (шифр і назва)	Кількість кредитів – 6	Вибіркова	
Спеціальність <u>081 Право</u> (шифр і назва)	Загальна кількість годин – 180	Цикл дисциплін II. Вибіркові дисципліни	
		Семестр:	
	Змістових модулів – 4	3 -й	3 -й
		Лекції	
Освітньо-наукова програма <u>Право</u> (назва)		48 год.	20 год.
Рівень вищої освіти: <u>Третій (освітньо-науковий)</u> (необхідне обрати)	Кількість поточних контрольних заходів – 6		
		Самостійна робота	
		132 год.	160 год.
		Вид підсумкового семестрового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни сформувати у здобувачів цілісне уявлення про правові основи теорії демократії. Адже якщо взяти основні риси феномену демократії, то йдеться про конституційний та суспільний устрій держави, коли єдиним легітимним джерелом влади визнається народ.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Правові основи теорії демократії» є:

- надати здобувачам цілісну систему знань про історію та концептуальні засади демократичного урядування, права людини, громадську участь;
- сформувати у здобувачів цілісне уявлення про основні концепції теорії демократії;
- сформувати вміння знаходити та критично аналізувати інформацію, ефективно взаємодіяти з людьми різних поглядів та переконань;
- сформувати розуміння важливості громадської участі у демократичній державі;
- сформувати у здобувачів готовність долучатися до вирішення суспільних проблем та навчити використовувати для цього інструменти громадської участі, доступні в Україні.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
1	2
<ul style="list-style-type: none"> - Знання здобутків різних типів наукових правових шкіл і напрямів праворозуміння з доктринальних проблем теорії демократії. - Знання принципів та засад здійснення проектної діяльності; - Уміння аргументувати положення і висновки, до яких здобувач дійшов в процесі дослідження, з використанням широкого арсеналу моделей, правил і прийомів юридичного аргументування. - Уміння збирати, аналізувати, систематизувати законодавство, що складає нормативну базу наукового дослідження (в сфері теорії демократії), виявляти прогалини, суперечності та інші його недоліки, формулювати власні пропозиції, спрямовані на їх подолання - Здатність спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в галузі наукової та професійної діяльності, в тому числі і на міжнародному рівні, демонструючи системний науковий світогляд та культурний кругозір - Здатність самостійно ініціювати, організувати та 	<ul style="list-style-type: none"> - Вхідний рейтинг-контроль. Здійснюється перед початком вивчення дисципліни «Правові основи теорії демократії» і полягає у тестуванні, спрямованому на встановленні рівня залишкових знань з дисциплін: «Теорія держави і права», «Історія держави і права України» «Історія держави і права зарубіжних країн», «Конституційне право» та інших суміжних дисциплін. - Поточний рейтинг-контроль здійснюється без спеціального переривання занять у формі виконання практичних робіт, контрольних робіт, індивідуальних, типових проблемно-пошукових завдань, аналіз конкретних ситуацій, ділові ігри, моделювання, розробки презентацій і їх захист та обговорення тощо. - Рубіжний (проміжний) рейтинг-контроль являє самостійну форму контролю в структурі базового модуля. Проводиться наприкінці вивчення базового модуля. - Підсумковий рейтинг-контроль є формою контролю в рамках підсумкового модуля і передбачає надання часу на самостійну підготовку, включає загальні питання з дисципліни і спрямований на визначення загальнодисциплінарного рівня знань. Проводиться у формі екзамену з дисципліни «Правові основи теорії демократії». - Добір балів – це перевірка знань здобувачів, що бажають відпрацювати пропущені заняття (з поважної причини).

<p>проводити комплексні правові дослідження в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності, які приводять до отримання нових знань.</p> <p>- Здатність здійснювати процедуру встановлення інформаційної цінності джерел шляхом їх порівняльно-правового аналізу.</p>	
---	--

Міждисциплінарні зв'язки.

Курс «Правові основи теорії демократії» є інтегральною міждисциплінарною дисципліною, яка має досить тісний зв'язок із усім комплексом, як правознавчих дисциплін, таких як «Загальна теорія держави і права», «Міжнародне право», «Порівняльне правознавство», «Конституційне право», «Муніципальне право», «Виборче право», «Парламентське право» тощо, так і суспільних наук взагалі, а саме загальної історії, політології, соціології, філософії, а також з іншою інформацією, що не належить безпосередньо до юридичних наук.

Теорія держави і права формулює найбільш загальні положення, на яких ґрунтуються конституційно-правові та інші правові дослідження.

Історія держави і права пропонує необхідну інформацію і узагальнення. Зв'язок дисципліни «Правові основи теорії демократії» з галузевими юридичними науками більш складний.

Співвідношення дисципліни «Правові основи теорії демократії» і політології (політичної науки) має свої особливості. Предметом політологічних досліджень є всі без винятку елементи політичної системи, предметом дисципліни правові основи теорії демократії - лише один з них – держава та форми політичної взаємодії органів публічної влади та громадянського суспільства. Політологічні дослідження ґрунтуються на узагальнених підходах до свого предмета. У цьому вони подібні до теоретико-правових. Більшість розділів дисципліни правові основи теорії демократії конкретизовані за змістом і мають не тільки теоретичний, а й практичний характер. Відрізняється політологія від юридичних наук, зокрема від даного курсу, також своїм апаратом наукового аналізу і пізнання.

Основні **міждисциплінарні зв'язки** вибіркова дисципліна (ВД-3) «Правові основи теорії демократії» має з такими обов'язковими та вибічковими компонентами освітньо-наукової програми: «Критичне мислення» (ЗП 2), «Основи дослідницько-інноваційної діяльності» (ЗП 4), «Сучасні концепції та доктрини розвитку публічного права» (ПП 3), «Антропологічні основи сучасних правових теорій» (ПП 5), «Адаптація вітчизняної правової системи до права ЄС» (ПП 6).

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Становлення та розвиток теорії демократії

Еволюція розвитку демократії як соціально-політичного та правового феномену. Виникнення і зміст демократії. Особливості сучасної демократії. Аспекти та різновиди демократії. Вихідна інтуїція демократії. Багатоманітність спроб визначення демократії та природа цього явища. Парадоксальність реальної демократії. Демократія на сучасному етапі. Різновиди демократії. Недоліки та межі демократії. Ідеали та принципи демократії. Основні цінності демократії.

Основні соціальні цінності, поняття та зміст демократії. Сутність демократії. Особливості сучасної демократії. Пастки, загрози і межі демократії. Основні цінності сучасної демократії. Свобода, громадянськість, верховенство права, компетентність і відповідальність, конституція і конституціоналізм, свобода слова, громадська думка, свобода совісті, людська гідність, приватність, вільні ЗМІ. Багатоманітність проявів і форм демократії. Демократія соціальна, економічна і політична, локальна і загальнонаціональна, пряма і представницька. Захисна демократія, процедурна демократія, елітарна демократія, демократія участі (партисипаторна) демократія. Імітативна, маніпулятивна, або псевдodemократія. Передумови демократії, їх класифікація. Економічні та соціокультурні передумови демократії.

Сучасні моделі демократії в умовах та глобалізації сучасного суспільства. Сучасні теорії демократії: ліберальна демократія, плюралістична теорія демократії, елітарна теорія демократії, партисипаторна (учасницька) теорія демократії, ідентитарні концепції демократії, соціалістична теорія демократії, поліархія Роберта Даля, концепція корпоративної демократії. Моделі демократії: консенсусна та мажоритарна моделі демократії А. Лійпхарта, моделі демократії за Д. Хелдом, моделі електронної демократії, моделі «рефлексуючої» демократії, делегативна демократія, модель легальної демократії. Характеристика моделей демократії (Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, І. Бентам, Дж. Мілль, Дж. Кейнс, Г. Ласкі, Д. Роулс, Л. Хобхаус, М. Вебер, Й. Шумпетер, Р. Даль, Д. Трумен, А. Лейпхарт та ін.).

Громадянське суспільства і демократія. Історична еволюція громадянського суспільства. Сутність та різновиди громадянського суспільства. Розвиток громадянського суспільства в Україні. Сучасне розуміння прав людини. Основні права й відповідальність громадянина. Методи й механізми захисту прав і свобод людини. Системи захисту прав і свобод в Україні.

Змістовий модуль 2. Розвиток демократії в Україні: інституційні особливості правового регулювання

Класифікація типових і нетипових форм безпосередньої демократії. Форми безпосереднього народовладдя: поняття та види. Типові (основні) форми безпосередньої демократії як базова група форм прямого народовладдя. Нетипові (допоміжні) форми безпосередньої демократії, що реалізуються у формі голосування. Нетипові (допоміжні) форми безпосередньої демократії, що реалізуються у формі зібрань та звернень. Електронна пряма демократія як нова

нетипова (допоміжна) форма безпосередньої демократії. Шляхи конституціоналізації нетипових (допоміжних) форм безпосередньої демократії в Україні.

Права людини і розвиток демократії в сучасному світі. Модель демократичного громадянина. Ідея громадянства, поширення громадянської культури, становлення громадянського суспільства. Античні та сучасні погляди на поняття «громадянин». Громадянство: культура, права і відповідальності. Громадяни як найбільш важлива складова демократичної держави. Зацікавленість політикою і участь громадян в політичному житті. Активні та пасивні громадяни.

Конституційні засади становлення та розвитку демократії в Україні. Конституційний порядок, права людини і демократія. Демократичні та ліберальні цінності: суперечлива єдність. Дві концепції свободи і сучасний конституціоналізм. Призначення конституцій. Конституціоналізм формальний та реальний. Типи конституцій у демократичних державах. Конституція України 1996 р. і проблема її реформування. Виникнення й розвиток ідеї прав людини та механізмів їх захисту. Природно-правова та позитивістська концепції походження прав і свобод людини. Пріоритетність прав і свобод особи у демократичному суспільстві. Кодифікації прав людини: Біль про права, Загальна декларація прав людини (1948), Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод (1950), Європейська соціальна хартія (1961). Закріплення ідеалів і принципів прав людини в конституціях країн і міжнародно-правових документах. Міжнародні правові документи про групи прав і свобод особи. Права людини як вияв «негативної свободи». «Позитивні права» (соціально-економічні та політичні). Громадянські свободи. «Коллективні права» та їх обґрунтування. Співвідношення прав та обов'язків, суспільна відповідальність людини і громадянина.

Інституційні механізми реалізації безпосереднього народовладдя в Україні. Функції демократії в державному управлінні. теорія неоінституціоналізму, відповідно до якої демократія розглядається як інституційний метод співжиття громадян, який має чітку інституційну структуру, яка реалізується на чотирьох рівнях: 1) рівень громадянина; 2) рівень громади; 3) рівень громадянського суспільства; 4) рівень держави. Концепція консолідації демократії. Деінституціоналізація як тотальна інституційна заборона на запровадження інновацій.

Змістовий модуль 3. Правове регулювання основних форм безпосереднього народовладдя

Правове регулювання виборів та референдумів в Україні як основних форм безпосереднього народовладдя.

Поняття і соціальна роль референдуму. Відмінність референдуму від виборів та інших форм безпосередньої демократії.

Поняття і види виборів в Україні, їх конституційно-правове регулювання. Соціальні функції виборів. Періодичність виборів. Виборче законодавство України.

Поняття виборчого права і його основні принципи. Виборче право в об'єктивному розумінні. Суб'єктивне виборче право. Загальне виборче право. Пряме й рівне виборче право. Таємне голосування: мета і способи. Активне і пасивне виборче право. Виборчі цензи в Україні. Абсентеїзм в Україні, його причини і оцінка.

Виборча система (в широкому і вузькому розумінні). Мажоритарна і пропорційна виборчі системи в Україні.

Виборчі комісії в Україні, їх система, порядок формування та повноваження.

Правовий механізм реалізації виборчого процесу: поняття, принципи. Основні етапи та стадії. Суб'єкти виборчого процесу в Україні. Виборчі округи та виборчі дільниці. Складання списків виборців. Порядок висунення і реєстрації кандидатів. Роль політичних партій у виборчому процесі. Виборча застава. Передвиборна агітація, її строки і форми реалізації. Порядок голосування. Порядок визначення результатів голосування. Порядок розподілу мандатів за пропорційною виборчою системою. «Загороджувальний (виборчий) бар'єр» в Україні, його значення та оцінка. Виборча квота.

Повторні вибори і повторне голосування. Визнання виборів недійсними. Відповідальність за порушення виборчого законодавства. Роль органів внутрішніх справ у забезпеченні законності та громадського порядку під час підготовки і проведення виборів.

Вибори Президента України: поняття, види, принципи, механізм реалізації. Парламентські вибори: поняття, види, принципи, механізм реалізації. Місцеві вибори: поняття, види, принципи, механізм реалізації.

Змістовий модуль 4. Представницька демократія та основні тенденції розвитку в сучасних умовах трансформації

Представницька демократія в контексті становлення та розвитку конституціоналізму в Україні. Теорія поділу влади. Механізм стиримувань і противаг. Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади. Поняття парламенту і парламентаризму. Соціальне призначення і політична роль парламенту, як органу всенародного представництва. Політична роль глави держави в системі вищих органів держави. Президент України як одноосібний глава держави. Кабінет Міністрів України – уряд як вищий орган в системі органів виконавчої влади. Поняття судової влади і правосуддя. Засади організації судової влади в Україні. Універсальна юрисдикція судів. Судочинство в Україні. Конституційні засади здійснення правосуддя в Україні.

Тенденції розвитку інститутів демократії в умовах цифрової трансформації. Еволюція е-демократії. Розвиток е-демократії в Україні. Концепції е-демократії. Форми та моделі е-демократії. Е-демократія як механізм політичної взаємодії. Інструментарій електронного залучення. Участь громадськості як необхідна умова е-демократії. Переваги застосування е-демократії. Умови запровадження е-демократії та визначення базових понять. Зарубіжний досвід розвитку електронної демократії.

Міжнародні стандарти демократичного урядування та їх рецесія у систему вітчизняного законодавства. Проблема національних інтересів і національної безпеки України. Українська геополітика: традиції і реалії в контексті європейського демократичного процесу. Виклики, ризики і небезпеки української демократії. Перспективи входження України до європейської та світової спільноти.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години					Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин	Лекційні заняття, год		Семінарські/ Практичні /Лабораторні заняття, год		о/д ф.	з/дист ф.	Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
			о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	45	15	15				30				45
2	45	15	15				30				45
3	45	15	15				30				45
4	45	15	15				30				45
Усього за змістові модулі	180	60	60				120				60
Підсумковий семестровий контроль залік											40
Загалом											100

5. Темі лекційних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	2	3	4
1	Еволюція розвитку демократії як соціально-політичного та правового феномену	2	2
1	Основні соціальні цінності, поняття та зміст демократії	4	4
1	Сучасні моделі демократії в умовах та глобалізації сучасного суспільства	4	4
1	Громадянське суспільство і демократія	4	4
2	Класифікація типових і нетипових форм безпосередньої демократії	4	4
2	Конституційні засади становлення та розвитку демократії в Україні	4	4
2	Інституційні механізми реалізації безпосереднього	4	4

	народовладдя в Україні		
3	Правове регулювання виборів та референдумів в Україні як основних форм безпосереднього народовладдя	4	4
3	Правовий механізм реалізації виборчого процесу: поняття, принципи. Основні етапи та стадії.	4	4
3	Механізм організації та проведення окремих видів виборів	2	2
4	Представницька демократія в контексті становлення та розвитку конституціоналізму в Україні	4	4
4	Тенденції розвитку інститутів демократії в умовах цифрової трансформації	4	4
4	Міжнародні стандарти демократичного урядування та їх рецепція у систему вітчизняного законодавства	4	4
Разом		48	48

6. Види і зміст поточних контрольних заходів *

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання**	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Вхідний контроль	Тестування за допомогою е-системи MOODLE	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=10571	5
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	1			5
2	Поточний контроль: Теоретичне завдання - питання для підготовки у межах лекцій 1-4	Самостійне тестування за матеріалами лекцій 1-4 за допомогою е-системи MOODLE		10
	Практичне завдання – підготовка мультимедійної презентації за темою дисертаційного дослідження та у межах лекцій 3-4	Презентація і обговорення	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=10571	10
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			20
3	Поточний контроль: Теоретичне завдання - питання для підготовки у межах лекцій 5-7	Тестування за допомогою е-системи MOODLE	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=10571	10

	Практичне завдання – підготовка мультимедійної презентації за темою дисертаційного дослідження та у межах лекцій 5-7	Ситуаційне моделювання, вирішення практичних кейсів	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=10571	10
Усього за ЗМ 3 контр. заходів	2			20
4	Поточний контроль: Теоретичне завдання - питання для підготовки у межах лекцій 8-10	Самостійне тестування за матеріалами лекцій 5-9 за допомогою е-системи MOODLE		15
	Практичне завдання: Обґрунтування й систематизація проблем впливу глобалізації на право і державу та напрямів їх розв'язання (виходячи з теми дисертаційного дослідження)	Ситуаційне моделювання, вирішення практичних кейсів	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=10571	
Усього за ЗМ 4 контр. заходів	2			15
Усього за змістові модулі контр. заходів	7			60

7. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Залік	Теоретичне завдання	Питання для підготовки: 3		20
	Тестування за допомогою е-системи MOODLE	20 тестів		10
	Практичне завдання	Розв'язати ситуаційне завдання		10
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

8. Рекомендована література

Основна:

Підручники та монографії

1. Головатий, М. Ф. Демократія: історія, теорія, практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та аспірантів-політологів . К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 230 с. http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/demokrat_golov.pdf
2. Шипілов Л. М. Народовладдя як основа демократичної держави: Монографія. Харків: Видавництво “ФІНН”, 2009. 216 с. http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1851/1/SHupilov_2009.pdf
3. Розвиток форм безпосередньої демократії в Україні: аналіз доцільності та перспектив застосування : аналіт. доп. / [Павленко І. А., Даниляк О. О., Макаров Г. В., Руденко А. В.]. Київ : НІСД, 2019. – 65 с.
4. Оніщук М. В. Референдна демократія: проблеми конституційної теорії та практики : моногр. К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2009. 450 с.
5. Радченко О. В. Ціннісна система суспільства як механізм демократичного державотворення : моногр. Х. : Магістр, 2009. 380 с.

Дисертації

1. Михайлов М.Б. Нетипові (допоміжні) форми безпосередньої демократії: теорія та конституційно-правове регулювання: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/15091/5/diss-Mykhailov.pdf>
2. Кабанець О. С. Демократія як явище правової дійсності (теоретико-правовий аналіз): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.01 - Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2016. - 182 с. - <http://idpnan.org.ua/files/kabanets-o.s.-demokratiya-yak-yavishche-pravovoyi-diysnosti-teoretiko-pravoviy-analiz.pdf>

Зарубіжні джерела

3. Fassbender Bardo International Constitutional Law: Written or Unwritten? Oxford University Pres. 2016. <https://academic.oup.com/chinesejil/article-abstract/15/3/489/2567185?redirectedFrom=fulltext>
4. Constitutionalism and democracy: transitions in the contemporary world the American Council of learned societies: comparative constitutionalism papers / editors douglas greenberg Stanley N. Katz melanie beth oliviero Steven C. Wheatley <https://www.fulcrum.org/concern/monographs/2r36tz03g>

Додаткова:

1. Верлос Н.В. Рецепція європейських стандартів е-демократії в Україні: конституційно-правовий аспект. Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Юридичні науки. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2016. № 3. С.86-92. <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/visnik-3-2016/2632-verlos-n-v->

[retsepsiya-evropejskikh-standativ-e-demokratiji-v-ukrajini-konstitutsijno-pravovij-aspekt](#)

2. Верлос Н. В. Конституційні засади рецепції міжнародних електоральних стандартів гендерного квотування у виборче законодавство в Україні. Конституційно-правові академічні студії. №2. 2016. С.25-31. http://nbuv.gov.ua/UJRN/kpac_2016_2_5
3. Verlos N.V. Reception of the e-democracy institute in Ukraine in the modern conditions of constitutional reformation. East European Science Journal. 2018. №31. P.48-51 https://eesa-journal.com/wp-content/uploads/EESA_31_6.pdf
4. Verlos N. V. Reception of the institutes of the constitutional mechanism for the protection of human rights in Ukraine. Priority tasks and strategies for the development of jurisprudence : collective monograph /D. M. Bielov, M. Yu. Vikhliaev, M. V. Hromovchuk, O. Ya. Rohach, etc. – Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. – 168 s. С.123-144 DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-153-7/123-144>.
5. Верлос Н.В. Телеологічні домінанти рецепції в умовах реалізації концепції транснаціонального конституціоналізму. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. №1. Ч.3 С.34-42
6. Верлос Н.В. Запозичення технології краудсорсингу для ефективної реалізації народовладдя в Україні. Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 06 травня 2019 року / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С.19-21. https://www.znu.edu.ua/faculty/law/nauka/_schor__chnoyi_m__zhnarodnoyi_naukovo-praktichnoyi_konferents__yi_zapor__z__k__pravov__chitannya_2019.pdf
7. Шустрова К. В. Петиція як одна із форм безпосередньої демократії. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 1. С. 55–58. URL: http://www.pap.in.ua/1_2015/16.pdf
8. Чуловська Х. В. Еволюція сучасних теорій демократії: політичний досвід США. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2013. Вип. 6 (II). <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/223/223>
9. Мельниченко В.І. Безпосередня демократія як складова і чинник демократичного врядування в Україні <http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/28.pdf>